

Cornelis Gerberden Perk alias Cruyf

De wegbereider voor Hilversums industrie

P.W. DE LANGE

Voor Hilversum een figuur van belang, maar zijn naam is niet te vinden in het *Gedenkboek Hilversum 1424-1924* en slechts terloops – en zonder zijn achternamen – in Enklaar en *De Vrankrijkers Geschiedenis van Gooiland*, namelijk bij de uitvoerige beschrijving van Naardens verbindingen te water. Ik vernam zijn naam voor het eerst circa 30 jaar geleden tijdens een voordracht van één van zijn nakomelingen, de heer A.K. Perk over het Hilversumse geslacht Perk in volle omvang.

Hij ontving op 1 januari 1651 van het stadsbestuur van Amsterdam octrooi voor het onderhouden van een regelde beurtvaartdienst van Hilversum op Amsterdam, waardoor de wereld voor Hilversum kwam open te staan en omgekeerd. Amsterdamse kooplieden vonden daarin aanleiding tot het hier in loondienst laten weven van wollen lakens. Dat is het begin geweest van de reeds gesignaleerde krachtige opbloei, die met vallen en opstaan geduurd heeft tot in de Franse Tijd.

De man en zijn afkomst

Aanvankelijk leek het, of er vrijwel niets over hem te vinden was. In het koptiendenregister van 1651 komt een Cornelis Gerberden voor met een uiterst kleine aanslag. Bij nadere beschouwing bleek deze post terug te vinden te zijn tot in de zestiende eeuw, zodat ze moeilijk van onze man kan zijn. Maar wat later vond ik in diezelfde registers de namen van zijn vader en grootvader, namelijk Gerbert Cornelis Perk (soms abusievelijk als Gerrit aangeduid) en Cornelis Jans Perk, beiden met een aanslag, die mag doen veronderstellen dat zij boeren waren (want oudtijds zaten de Hilversumse boeren op eigen grond). Deze ontdekking deed de vraag rijzen, hoe zo'n zoon van betrekkelijk kleine boeren in staat geweest kan zijn een beurtvaartdienst te exploiteren. Terwijl bovendien zijn doopnaam doet vermoeden, dat hij de oudste zoon

was en als zodanig aangewezen om zijn vader op de boerderij op te volgen.

Hij moet een ondernemend jongmens geweest zijn, dat graag wat meer van de wereld heeft willen zien. En de gelegenheid daartoe moet zich voorgedaan hebben, toen in 1644 de hoofdingelanden van de polder 's-Graveland aan een Loosdrechtse vrachtschipper octrooi verleenden tot het onderhouden van een beurtvaartdienst van 's-Graveland op Amsterdam. Het lijkt mij waarschijnlijk, dat onze Cornelis kans gezien heeft om knecht bij die beurtvaartschipper te worden. Zo kreeg hij enerzijds gelegenheid om van tijd tot tijd in Amsterdam rond te kijken, maar tevens om het beurtschippersvak te leren en daarbij vertrouwd te raken met de bijzonderheden van het traject, dat hij vanuit Hilversum zou moeten bevaren.

Het nageslacht Perk

Kijken we nu eens naar zijn nageslacht, dan zien we in de eerste plaats, dat dit protestant was, terwijl alle andere Hilversumse Perken katholiek waren. Vermoedelijk is hij zelf al protestant geworden. Ik weet niet of dat een voorwaarde was om voor dat octrooi in aanmerking te komen, maar een aanbeveling zal het wel geweest zijn. Dat hij zelf reeds protestant geworden is, leid ik af uit het feit dat zijn dochter Lijsbet (vóór haar huwelijk met Lambert Haan) getrouwd is geweest met Pieter Koort, uit een geslacht dat schouten opgeleverd heeft. Die uiteraard protestant waren. Die afvalligheid zal hem door zijn naaste familie wel kwalijk genomen zijn. Aan de andere kant zal hij door de van-ouds-protestanten ook met een scheef oog aangekeken zijn. Hij moet dus een wat geïsoleerde positie ingenomen hebben, evenals de schouten (maar die om andere redenen). Het ziet er trouwens naar uit, dat ook zijn nageslacht min of meer in die positie verkeerd heeft. Zeker is dat tot omstreeks 1800 geen van hen met Hilver-

Deze steen bevond zich vele jaren in een muur van het uit de vorige eeuw daterende huis 'Bosch en Vaart', Vaartweg 191 (vroeger 175). Toen in 1972 de toenmalige bewoonster mevr. E. Westermann-le Cosquino de Bussy overleed, verwijderden haar erfgenamen de steen en schonken deze aan 'De Vaart'.

sumse partners getrouwd is, met uitzondering van Jan Jans Perk de Oude, of I, maar die trouwde een schoutendochter. Dit zou ook kunnen verklaren dat de Perken, na de brand van 1766, toen een poging gedaan is de protestantse doop-, trouw- en begraafregisters (die verloren gegaan waren) te reconstrueren, daaraan niet hebben medegewerkt. Zij zouden geen kans hebben willen lopen, herinnerd te worden aan hun katholieke oorsprong.

In 1795 brachten de Fransen hier vrijheid, gelijkheid en broederschap. In die sfeer kunnen die gevoeligheden op de achtergrond geraakt zijn. Jan Jans Perk IV, de vader van Albertus, heeft toen een prent getekend voorstellende de opvolging van de verschillende generaties Perk, maar nog altijd niet verder teruggaande dan onze Cornelis Gerbenden. Aan de in de aanhef genoemde heer A.K. Perk komt de eer toe voor het eerst een overzicht van alle Hilversumse Perken (en hun nakomelingen elders) te hebben samengesteld.

Men kan zich afvragen, hoe het mogelijk was dat schipperskinderen – zijn dochter en kleinzoon –

trouwden met kinderen uit schoutenfamilies, dus uit een leidend milieu.

In dit verband valt in de eerste plaats op te merken dat deze schippers niet aan boord woonden, maar aan de wal; zij het op enige afstand van het dorp aan het – aanvankelijk wisselend – einde van de vaart. Belangrijker is, dat hij zelf – en zijn opvolgers in ongelijke mate – een leidende figuur in het dorpsleven geweest moet zijn. Als eerste heeft hij de gelegenheid, dat hij geregeld in Amsterdam kwam, gebruikt om naast personen en goederen ook de kennis van gebruiken, opvattingen en mogelijkheden over te brengen. Die feiten over het leven in de 'grote stad' waren uiteraard nieuw voor de Hilversummers, maar velen zullen aan deze kennis behoefte hebben gehad, in een tijd waarin het dorp grote veranderingen onderging in verband met de vestiging en groei van een industrie.